Europos Parlamentas
2024-2029

Užsienio reikalų komitetas

2025/2021(INI)

5.3.2025

PRANEŠIMO PROJEKTAS

dėl 2023 ir 2024 m. Komisijos ataskaitų dėl Šiaurės Makedonijos
(2025/2021(INI))

Užsienio reikalų komitetas

Pranešėjas: Thomas Waitz

TURINYS

Psl.

PASIŪLYMAS DĖL EUROPOS PARLAMENTO REZOLIUCIJOS 3

AIŠKINAMOJI DALIS 9

PRIEDAS. SUBJEKTAI AR ASMENYS, IŠ KURIŲ PRANEŠĖJAS GAVO INFORMACIJOS 11

PASIŪLYMAS DĖL EUROPOS PARLAMENTO REZOLIUCIJOS

dėl 2023 ir 2024 m. Komisijos ataskaitų dėl Šiaurės Makedonijos (2025/2021(INI))

Europos Parlamentas,

– atsižvelgdamas į Europos Bendrijų bei jų valstybių narių ir Šiaurės Makedonijos Respublikos stabilizacijos ir asociacijos susitarimą[1],

– atsižvelgdamas į 2004 m. kovo 22 d. Šiaurės Makedonijos pateiktą paraišką dėl narystės Europos Sąjungoje,

– atsižvelgdamas į 2005 m. gruodžio 16 d. Europos Vadovų Tarybos sprendimą suteikti Šiaurės Makedonijai ES narystės siekiančios šalies kandidatės statusą,

– atsižvelgdamas į 2003 m. birželio 19–20 d. vykusio Europos Vadovų Tarybos susitikimo išvadas, įskaitant jų priedą „Salonikų darbotvarkė Vakarų Balkanų valstybėms: Europos integracijos link“,

– atsižvelgdamas į 2021 m. rugsėjo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2021/1529, kuriuo nustatoma Pasirengimo narystei paramos priemonė (PNPP III)[2],

– atsižvelgdamas į 2024 m. gegužės 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2024/1449, kuriuo nustatoma Vakarų Balkanų reformų ir ekonomikos augimo priemonė[3],

– atsižvelgdamas į 2020 m. vasario 5 d. Komisijos komunikatą „Stojimo proceso stiprinimas. Įtikima ES perspektyva Vakarų Balkanų šalims“ (COM(2020)0057),

– atsižvelgdamas į 2023 m. lapkričio 8 d. Komisijos komunikatą „2023 m. komunikatas dėl ES plėtros politikos“ (COM(2023)0690) ir prie jo pridėtą Komisijos tarnybų darbinį dokumentą „2023 m. ataskaita dėl Šiaurės Makedonijos“ (SWD(2023)0693),

– atsižvelgdamas į 2023 m. lapkričio 8 d. Komisijos komunikatą „Naujas Vakarų Balkanų ekonomikos augimo planas“ (COM(2023)0691),

– atsižvelgdamas į 2024 m. kovo 20 d. Komisijos komunikatą dėl plėtrai pasirengti skirtų reformų ir politikos peržiūrų (COM(2024)0146),

– atsižvelgdamas į 2024 m. liepos 24 d. Komisijos komunikatą „2024 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita“ (COM(2024)0800) ir prie jo pridėtą Komisijos tarnybų darbinį dokumentą „2024 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita. Šalies skyrius: teisinės valstybės principo taikymo padėtis Šiaurės Makedonijoje“ (SWD(2024)0830),

[1] OL L 84, 2004 3 20, p. 13, ELI: http://data.europa.eu/eli/agree_internation/2004/239(2)/oj.
[2] OL L 330, 2021 9 20, p. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/1529/oj.
[3] OL L, 2024/1449, 2024 5 24, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1449/oj.

– atsižvelgdamas į 2024 m. spalio 30 d. Komisijos komunikatą „2024 m. komunikatas dėl ES plėtros politikos“ (COM(2024)0690) ir prie jo pridėtą Komisijos tarnybų darbinį dokumentą „2024 m. ataskaita dėl Šiaurės Makedonijos“ (SWD(2024)0693),

– atsižvelgdamas į 2024 m. spalio 23 d. Komisijos pagal Reformų ir ekonomikos augimo priemonę patvirtintą Šiaurės Makedonijos reformų darbotvarkę,

– atsižvelgdamas į 2024 m. rugsėjo 23 d. paskelbtą Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuro (ODIHR) rinkimų stebėjimo misijos galutinę ataskaitą dėl Šiaurės Makedonijoje 2024 m. balandžio 24 d. įvykusių prezidento rinkimų ir 2024 m. gegužės 8 d. įvykusių parlamento rinkimų,

– atsižvelgdamas į 2023 m. gruodžio 13 d. ir 2024 m. gruodžio 18 d. Briuselyje vykusių ES ir Vakarų Balkanų aukščiausiojo lygio susitikimų deklaracijas,

– atsižvelgdamas į 2014 m. rugpjūčio 28 d. pradėtą Berlyno procesą,

– atsižvelgdamas į savo ankstesnes rezoliucijas dėl Šiaurės Makedonijos,

– atsižvelgdamas į Darbo tvarkos taisyklių 55 straipsnį,

– atsižvelgdamas į Užsienio reikalų komiteto pranešimą (A10-0000/2025),

A. kadangi Šiaurės Makedonijai nuo 2005 m. suteiktas ES šalies kandidatės statusas ir ji 2023 m. gruodžio mėn. sėkmingai užbaigė *acquis* peržiūrą;

B. kadangi Šiaurės Makedonijos piliečių siekis tapti ES dalimi lėmė didelę pažangą demokratijos ir socialinių bei ekonominių reformų srityje, tuo pačiu metu stojimo procese toliau iškyla kliūčių dėl įvairių nepagrįstų priežasčių;

C. kadangi Šiaurės Makedonija yra patikima partnerė, kuri visiškai suderino savo politiką su ES bendra užsienio ir saugumo politika;

D. kadangi Šiaurės Makedonija turi patvirtinti likusias konstitucines reformas, kad būtų galima greitai pradėti stojimo derybas;

1. pakartoja, kad visapusiškai remia Šiaurės Makedonijos norą įstoti į ES;

2. primena, kad reikia išlaikyti Europos integracijos proceso pagreitį ir patikimumą; pažymi, kad Šiaurės Makedonija toliau demonstruoja įsipareigojimą siekti integracijos ir suderinimo su ES politika; ragina nedelsiant paspartinti stojimo derybas, kartu atkreipdamas dėmesį į tai, kad svarbu priimti suderintus konstitucinius pakeitimus; ragina visas Šiaurės Makedonijos politines partijas pradėti konstruktyvų dialogą, kad būtų pasiektas būtinas konsensusas šių pakeitimų klausimu, nes tai sustiprintų šalies daugiatautį pobūdį ir paspartintų jos pažangą siekiant narystės ES;

3. teigiamai vertina naują Vakarų Balkanų reformų ir ekonomikos augimo priemonę, pagal kurią Šiaurės Makedonijai bus skirta 750 mln. EUR dotacijų ir paskolų;

4. teigiamai vertina tai, kad etninių grupių santykiai toliau yra stabilūs ir kad įgyvendinamas Ochrido pagrindų susitarimas;

5. primygtinai ragina Šiaurės Makedoniją dėti daugiau pastangų siekiant stiprinti teisinę valstybę ir teismų nepriklausomumą, kovoti su korupcija, reformuoti savo viešąjį administravimą bei gerinti skaidrumą ir žiniasklaidos nuosavybės koncentraciją;

Demokratinių institucijų veikimas

6. pažymi, kad, nors demokratinės institucijos Šiaurės Makedonijoje veikia patenkinamai, dėl politinės poliarizacijos toliau iškyla kliūčių būtinų reformų įgyvendinimui;

7. teigiamai vertina tai, kad Šiaurės Makedonijos Respublikos Susirinkimas (*Sobranie*), kuriam padėjo Europos Parlamentas vykdydamas Jeano Monnet dialogą, priėmė naujas darbo tvarkos taisykles; pabrėžia, kad, siekiant paspartinti su ES susijusių reformų įgyvendinimą ir stiprinti demokratines institucijas, toliau nepaprastai svarbu yra užtikrinti partijų bendradarbiavimą;

8. pabrėžia, kad, nors buvo atlikti Rinkimų kodekso pakeitimai, vis dar reikia įgyvendinti visapusišką rinkimų reformą; primygtinai ragina įgyvendinti dar neįgyvendintas ODIHR ir Venecijos komisijos rekomendacijas;

9. ragina geriau reglamentuoti politinių partijų ir kampanijų finansavimą, įskaitant skaidrumo didinimo priemones;

10. ragina toliau modernizuoti nuopelnais grindžiamą viešąjį administravimą, spręsti sistemines politizavimo problemas ir stiprinti skaidrius įdarbinimo procesus;

11. ragina imtis tolesnių veiksmų siekiant užtikrinti sisteminę viešųjų institucijų atskaitomybę rengiant prasmingas ir viešas konsultacijas su suinteresuotaisiais subjektais;

12. primygtinai ragina Šiaurės Makedonijos valdžios institucijas susilaikyti nuo neskaidraus ir politizuoto atleidimo iš pareigų bei skyrimo eiti pareigas nepriklausomose įstaigose ir agentūrose, taip pat užtikrinti, kad šios organizacijos būtų tinkamai finansuojamos ir kad sprendimai bei rekomendacijos būtų nuosekliai įgyvendinami;

Žiniasklaida ir pilietinė visuomenė

13. primena, kad reikia reformuoti teisinę sistemą, kuria reglamentuojama žiniasklaida internete ir ne internete, kad ji būtų visapusiškai suderinta su Europos žiniasklaidos laisvės aktu[4];

14. pakartoja savo raginimą visapusiškai reformuoti taisykles, kuriomis reglamentuojamas valstybės finansavimas ir politinių partijų reklama žiniasklaidoje;

15. ragina imtis veiksmų, kuriais būtų didinamas visuomeninių transliuotojų ir žiniasklaidos reguliavimo institucijų redakcinis ir finansinis nepriklausomumas, nešališkumas ir profesionalumas;

[4] 2024 m. balandžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2024/1083, kuriuo nustatoma bendra žiniasklaidos paslaugų vidaus rinkoje sistema ir iš dalies keičiama Direktyva 2010/13/ES (Europos žiniasklaidos laisvės aktas), OL L 2024/1083, 2024 4 17, ELI:. http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1083/oj.

16. susirūpinęs atkreipia dėmesį į nuolatinius grasinimus žurnalistams ir išpuolius prieš juos; palankiai vertina tai, kad paskirtas specialus prokuroras, kuris stebės išpuolius prieš žurnalistus, ir sukurti pranešimo apie patyčias kibernetinėje erdvėje mechanizmai;

17. ragina stiprinti priemones, kuriomis būtų remiama tiriamoji žurnalistika ir gebėjimas naudotis žiniasklaidos priemonėmis, siekiant kovoti su neapykantos kalba, dezinformacija ir užsienio kišimusi;

18. teigiamai vertina gyvybingą ir konstruktyvią šalies pilietinę visuomenę, kuri atlieka nepaprastai svarbų teigiamą vaidmenį reformų procese; pažymi, kad, nors pilietinės visuomenės organizacijos veikia apskritai palankioje aplinkoje, reikia įgyvendinti teisines ir finansines sistemas, kuriomis būtų užtikrinti skaidrūs viešojo finansavimo mechanizmai;

Pagrindinės teisės

19. reiškia susirūpinimą dėl nepakankamos pažangos lyčių lygybės srityje ir dėl to, kad vis populiaresni yra prieš lyčių lygybę nukreipti judėjimai; primygtinai ragina šalies valdžios institucijas gerinti smurto dėl lyties aukų prieigą prie paslaugų;

20. pažymi, kad etninių grupių santykiai toliau yra stabilūs ir toliau įgyvendinamas Ochrido pagrindų susitarimas;. ragina numatyti pakankamai lėšų ir darbuotojų institucijoms, apsaugančioms ne daugumos bendruomenių teises;

21. pažymi, kad asmenims su negalia toliau iškyla didelių kliūčių, nes šalies teisės aktai vis dar nesuderinti su JT asmenų su negalia teisių konvencija;

22. palankiai vertina pirmąjį teismo sprendimą dėl neapykantos kalbos, nukreiptos prieš LGBTIQ asmenų bendruomenę, tačiau primygtinai ragina sistemingai vykdyti baudžiamąjį persekiojimą už visus neapykantos kalbos, neapykantos nusikaltimų ir bauginimo atvejus;

23. ragina Šiaurės Makedoniją stiprinti migracijos valdymą, gerinti suderinimą su ES *acquis* ir spręsti nuolat kylančias teisėtos ir neteisėtos migracijos valdymo problemas;

Teisinė valstybė

24. labai susirūpinęs pažymi, kad šalies kovos su korupcija rezultatai pablogėjo, visų pirma dėl Baudžiamojo kodekso pakeitimų, dėl kurių susilpnėjo teisinė sistema ir buvo nutraukta daug nagrinėjamų bylų;

25. pažymi, kad suvokiamas pasitikėjimo teisminėmis institucijomis lygis tebėra labai žemas; ragina stiprinti teisminių institucijų nepriklausomumą, skaidrumą ir veiksmingą veikimą;

26. susirūpinęs atkreipia dėmesį į nepakankamą pažangą korupcijos prevencijos ir kovos su ja srityje ir į tai, kad finansų tyrimai tebėra silpnoji sritis; ragina stiprinti struktūrų, atsakingų už kovą su organizuotu nusikalstamumu ir finansiniais nusikaltimais, veiklos pajėgumus bei bendradarbiavimą;

27. ragina stiprinti saugumo ir žvalgybos įstaigų nepriklausomumą taikant tinkamas reguliavimo sistemas;

28. ragina toliau dėti pastangas siekiant didinti atsparumą užsienio šalių kišimuisi ir manipuliavimui informacija;

Socialinės ir ekonominės reformos

29. rekomenduoja Šiaurės Makedonijai toliau imtis veiksmų siekiant gerinti verslo aplinką ir infrastruktūrą, stiprinti švietimo ir skaitmeninę infrastruktūrą, taip pat socialinės apsaugos sistemas;

30. ragina Šiaurės Makedoniją paspartinti savo skaitmeninę pertvarką; pabrėžia, kad reikia spręsti protų nutekėjimo, visų pirma kalbant apie medicinos ir jaunus specialistus, problemą;

Aplinka, energetika ir transportas

31. primena, jog reikia dėti papildomas pastangas, kad būtų pasiekti energijos vartojimo efektyvumo, atsinaujinančiųjų išteklių energijos, tiekimo saugumo ir išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo tikslai; primygtinai ragina šalies valdžios institucijas suderinti savo aplinkos ir klimato kaitos teisės aktus su ES *acquis* ir užtikrinti jų vykdymą;

32. pabrėžia, kad reikia skubiai gerinti oro kokybę; primygtinai ragina valdžios institucijas sustiprinti biologinės įvairovės, vandens, oro ir klimato apsaugos, taip pat regioninio atliekų tvarkymo priemones;

33. primygtinai ragina šalies valdžios institucijas dėti daugiau pastangų siekiant patobulinti transporto ir energetikos infrastruktūrą bei regionų junglumą ir spręsti nuolatinio vėlavimo plėtojant ypatingos svarbos infrastruktūrą problemą;

Regioninis bendradarbiavimas ir užsienio politika

34. teigiamai vertina tai, kad Šiaurės Makedonija, dalyvaudama regioninėse iniciatyvose, svariai prisideda prie regioninio bendradarbiavimo ir stabilumo;

35. giria šalį už jos įsipareigojimą puoselėti gerus kaimyninius santykius ir jos vaidmenį rodant taikaus dvišalių ginčų sprendimo pasitelkiant dialogą ir tarpusavio supratimą pavyzdį; atsižvelgdamas į tai primena, kad visos šalys turėtų gera valia įgyvendinti dvišalius susitarimus, įskaitant Prespos susitarimą su Graikija ir draugystės, geros kaimynystės ir bendradarbiavimo sutartį su Bulgarija, užtikrindamos apčiuopiamus rezultatus; ragina nuosekliai įsipareigoti palaikyti dialogą ir bendradarbiauti su kaimyninėmis šalimis siekiant puoselėti tarpusavio pasitikėjimą;

36. palankiai vertina nuolatinį Šiaurės Makedonijos įsipareigojimą euroatlantinio saugumo srityje; giria šalį už tai, kad ji suderina savo politiką su ES užsienio, saugumo ir gynybos politika, taip pat kad ji iki šiol visapusiškai paisė ribojamųjų priemonių, susijusių su Rusija;

37. paveda Pirmininkei perduoti šią rezoliuciją Europos Vadovų Tarybos pirmininkui, Tarybai, Komisijai, Komisijos pirmininko pavaduotojai ir Sąjungos vyriausiajai įgaliotinei užsienio reikalams ir saugumo politikai, valstybių narių vyriausybėms ir parlamentams bei Šiaurės Makedonijos Respublikos prezidentui, vyriausybei ir Susirinkimui.

AIŠKINAMOJI DALIS

Europos Parlamentas atidžiai stebi plėtros šalių politinį bei socialinį ir ekonominį vystymąsi, o Europos Parlamento nuolatinis pranešėjas paprastai po to, kad paskelbiamas Komisijos plėtros dokumentų rinkinys, pateikia savo pranešimą. Kaip naujai paskirtas nuolatinis pranešėjas Šiaurės Makedonijos klausimais turiu garbę pristatyti savo pirmąjį pranešimą dėl Komisijos 2023 m. ir 2024 m. šalies ataskaitų. Šiame pranešime siekiu pateikti subalansuotą sudėtingų Šiaurės Makedonijos politinių aplinkybių vertinimą, sykiu ragindamas politinius suinteresuotuosius subjektus daryti pažangą vykdant reformas ir laikytis ankstesnių susitarimų, taip pat raginu ES institucijas ir valstybes nares užkirsti kelią būsimoms dvišalėms blokadoms ir suteikti šaliai būtinas garantijas bei specialiai pritaikytą paramą.

Šalis, sėkmingai įgyvendinanti Ochrido pagrindų susitarimą (2001 m.), tapo regiono pavyzdžiu, kaip reikia taikiai spręsti etninius ginčus pasitelkiant dialogą ir tarpusavio supratimą. 2005 m., praėjus vos ketveriems metams nuo šio susitarimo pasirašymo, Šiaurės Makedonijai buvo suteiktas šalies kandidatės statusas ir regione ji pirmauja jau ilgą laiką. Šalis ėmėsi įspūdingų ir sudėtingų reformų, įskaitant istorinį pavadinimo keitimą, tačiau dvišaliai ginčai pernelyg ilgai trukdė jos stojimo į ES procesui. 2022 m., siekdama užtikrinti, kad Bulgarija nevetuotų stojimo derybų, ES įtraukė Bulgarijos reikalavimus į Tarybos išvadas, susijusias su Šiaurės Makedonijos stojimu, ir veikia kaip jų įgyvendinimo garantas. Tačiau vadinamuoju Prancūzijos pasiūlymu sukurtas susirūpinimą keliantis precedentas, nes stojimo procesas buvo panaudotas kultūriniams ir istoriniams ginčams spręsti. Nors šis susitarimas galiausiai lėmė veto panaikinimą, 2022 m. liepos 19 d. įvykusią pirmąją tarpvyriausybinę konferenciją ir *acquis* peržiūros pradžią, jame taip pat pareikalauta, kad Šiaurės Makedonija iš dalies pakeistų savo Konstituciją ir į ją įtrauktų bulgarų mažumą. Iki 2023 m. gruodžio 7 d. buvo baigtos visų šešių grupių peržiūros sesijos ir, kai bus priimti Konstitucijos pakeitimai, šalis galės pereiti į kitą derybų etapą.

Suprantama, kad daugelį metų patirtos nesėkmės ir neįvykdyti pažadai Šiaurės Makedonijoje sukėlė nusivylimą ir lėmė nuolat mažėjančią visuomenės paramą integracijai į ES. Tačiau šiais laikais, kai iš esmės keičiasi Europai pažįstama tarptautinė pasaulio tvarka, atsiranda naujas suvokimas, kad reikia skubiai pasinaudoti svarbia galimybe daryti pažangą stojimo procese. Visi politiniai suinteresuotieji subjektai, visų pirma valdančiosios koalicijos parlamento nariai ir vyriausybė, turi pasinaudoti šia proga ir pradėti konstruktyvų dialogą, kad būtų pasiektas konsensusas dėl minėtų Konstitucijos pakeitimų. ES ir jos valstybės narės turi visapusiškai remti šias pastangas, be kita ko, garantuoti, kad Konstitucijos pakeitimai nelemtų tolesnių dvišalių reikalavimų.

Šiaurės Makedonija parengė puikią plataus užmojo reformų darbotvarkę, kuri, be abejonės, yra viena geriausių regione. Jei ji bus griežtai įgyvendinta, šalis vėl pradės daryti pažangą, visų pirma tokiose svarbiose srityse kaip kova su korupcija, teismų nepriklausomumo užtikrinimas, viešojo administravimo reforma ir žiniasklaidos laisvės padėties gerinimas. Tačiau dėl kai kurių pastarojo meto įvykių, įskaitant šalies sprendimą susilaikyti JT Generalinėje Asamblėjoje balsuojant dėl naujausios Europos rezoliucijos dėl Ukrainos, o 2025 m. vasario mėn. paremti JAV rezoliuciją, ES Šiaurės Makedonijos rėmėjai išreiškė susirūpinimą dėl jos ilgalaikės krypties.

Nuoširdžiai tikiuosi, kad visos šalys – Šiaurės Makedonijos valdžios institucijos, ES institucijos ir kaimyninės šalys – pripažins šio momento skubumą ir ryžtingai judės į priekį.

Kalbant apie šio Parlamento atsakomybę, esu pasiryžęs kurti stabilų, konstruktyvų, proeuropietišką, demokratiją ir plėtrą skatinantį aljansą, remiantį Šiaurės Makedonijos stojimą į ES. Tikiuosi užsitikrinti kiekvieno Parlamento nario, kuris pritaria šiam tikslui, paramą.

PRIEDAS. SUBJEKTAI AR ASMENYS, IŠ KURIŲ PRANEŠĖJAS GAVO INFORMACIJOS

Pagal Darbo tvarkos taisyklių I priedo 8 straipsnį pranešėjas pareiškia, kad, rengdamas šį pranešimo projektą, gavo informacijos iš šių subjektų ar asmenų:

Subjektas ir (arba) asmuo
Prašom įrašyti asmenį arba subjektą.

Šį sąrašą parengė ir visą atsakomybę už jį prisiima pranešėjas.

Jeigu sąraše esančių fizinių asmenų tapatybę galima nustatyti pagal jų vardą ir pavardę, jų pareigas arba pagal abu požymius, pranešėjas pareiškia, kad jis atitinkamiems fiziniams asmenims pateikė Europos Parlamento pranešimą dėl duomenų apsaugos Nr. 484 (https://www.europarl.europa.eu/data-protect/index.do), kuriame išdėstytos jų asmens duomenų tvarkymui taikomos sąlygos ir su tuo tvarkymu susijusios teisės.